

Samenvatting

In 2001 werd de vondst gemeld van groepen eiken op de Veluwe waarvan op grond van hun groeivorm werd verondersteld dat zij bestonden uit één en dezelfde individu en waarvan werd gedacht dat deze ontstaan waren als gevolg van eeuwenlang hakhoutbeheer. De grootte van sommige groepen eiken (hier verder eikenclusters genoemd) deed vermoeden dat deze wellicht meer dan duizend jaar oud waren. Dit rapport doet verslag van een interdisciplinair onderzoek op een van de lokaties op de Veluwe waar een groot aantal van deze groepen eiken aanwezig is: De Wilde Kamp bij Garderen.

Het natuurterrein De Wilde Kamp en haar directe omgeving kennen een zeer lange bewoningsgeschiedenis die teruggaat tot de late Steentijd / vroege Bronstijd, toen de aanwezige grafheuvels werden opgeworpen. De Wilde Kamp dankt haar naam aan een min of meer ovaalvormige kamponginning die volledig omringd is geweest door een wal. Onderzoek aan stuifmeelresten in de bodem duidt erop dat deze wal waarschijnlijk in de 12de eeuw is opgeworpen, en in de 16de eeuw is opgehoogd. Het landschap bestond in die periode uit een halfopen tot open eikenvegetatie met een ondergroei van heide en grassen. Vanaf halverwege de 19de eeuw is het gebied binnen de wal ingeplant met, en beheerd als, eikenhakhout. De eikenclusters liggen allen buiten de wal, in een gebied dat als heide gedocumenteerd was vanaf het begin van de 19de eeuw.

Onderzoek aan het DNA van een aantal eikenclusters heeft vastgesteld dat de meeste onderzochte clusters (zoals werd vermoed) bestaan uit één of een klein aantal verschillende genetische individuen. Zij zijn dus ontstaan via vegetatieve vermeerdering vanuit één of een beperkt aantal moederbomen. Bij het onderzoek naar de ontstaanswijze en mogelijke ouderdom van de eikenclusters is allereerst onderzocht welke kenmerken typisch zijn voor eiken die zijn opgegroeid met een bekende ontstaansgeschiedenis. Deze kenmerken zijn vervolgens vergeleken met die van drie eikenclusters op de Wilde Kamp. Daarbij is vastgesteld dat de eikenclusters niet de kenmerken hebben van bomen die een langdurig hakhoutbeheer hebben ondergaan. Wel is aangetoond dat de huidige stammen min of meer gelijktijdig zijn ontstaan, waarschijnlijk als uitlopers van eerder afgehakte stammen. Daarentegen zijn ondergrondse verbindingen tussen stammen aangetroffen die een duidelijke oorsprong hadden als takken. Op grond hiervan kan worden geconcludeerd dat de horizontale uitbreiding van de clusters hoofdzakelijk tot stand is gekomen doordat horizontaal groeiende takken de grond hebben geraakt en wortels zijn gaan vormen. Hierdoor ontstonden natuurlijke afleggers. Vanwege de lange begrazingsgeschiedenis van het gebied ligt het voor de hand dat deze afleggers zijn ontstaan doordat vee regelmatig eikenstruiken afgraasde, waardoor takken gedwongen werden horizontaal uit te groeien. Dit proces is nog steeds waarneembaar in begraasde natuurgebieden met eikenopslag in de heide.

Het bleek niet mogelijk om een eenduidige leeftijdschatting te geven voor de eikenclusters. Omdat door het vormen van afleggers in korte tijd afstanden van vele meters kunnen ontstaan tussen verschillende delen van dezelfde boom, hoeft een eikencluster van vele meters doorsnede niet noodzakelijkerwijs heel oud te zijn. De oudste ondergrondse structuur die is aangetroffen dateerde rond 1826. Twee ¹⁴C dateringen van wortelhout gaven een 19de eeuwse oorsprong aan. Het is waarschijnlijk dat de moederbomen waaruit de eikenclusters zijn ontstaan zich ergens eind 18de – begin 19de eeuw op de Wilde Kamp hebben gevestigd.